

Úvaha anonyrného dopisovateľa „Stav Slováků v Uhersku a jejich potřeby“.

Uverejnil Čas, roč. 1861, č. 35. Praha 9. februára 1861.

Neznámy autor navrhuje založiť politické noviny, ďalej spolky a jednoty národné, ako aj všeobecný spolok pre celé Slovensko a zvolať národnú konferenciu, ktorá by rozhodla o usporiadaní najpotrebnejších národných vecí.

Když nemáme národního politického listu, budiž dovoleno na tomto místě se zmínit o nynějších našich poměrech a o našich potřebách. Německá centralisace od r. 1850 celý náš národní život a jeho vyvinování zastavila. Na odpor nebylo lze pomyslit při našich nepatrných silách, když německá byrokracie každý výjev národního života podežirala a zákon tisku a o společích naší národní jednotu v literatuře a v společích pěstovanou bezmála celkem zničil. Mrtvé ticho panovalo na Slovensku; naši hlavní vůdové jako Štúr, Jozeffy a jiní zčásti umřeli, zčásti ale utichli pod tíží okolností, a ti pak, kteří na poli literatury pracovali, museli s překážkami nepřemožitelnými zápasit. V těchto poměrech naší národní literatury síly notně zeslábly a když v novějších časech lepší výhledy pro národy Rakouska se ukázaly, nedostává se nám všeho, cokoli je potřebné, abychom do koleje národní činnosti vstoupit mohli, nedostává se nám jmění, na nových místech mužů, ústavy národní a obecnstva. Naši spolukrajané Maďaři, pokud jich táže centralisace poutala, snívali o rovnoprávnosti všech uherských národů a zatracovali své počínání z r. 1848 a 1849, skrze které si národnosti jiné odcizili a tím do neštěstí celou vlast přivedli. Po zničení centralisace ale němčina ustoupila maďarčině, hlas o rovnoprávnosti národů hlásané pomalu utichuje a nadvláda maďarismu a aristokracie jazyka opět nám jako předtím brozí. Tak jsme zase tam, kde jsme předtím byli. Vyjmouc jednu — druhou stolicí, kdežto šlechta uherská celou úctu zasluhuje a na náš národní živel ohled se běře, nanovo choutky nadvlády z r. 1848 známé na jevo vycházejí od stránky, která nás ve vlasti naši jako národ uznávat nechce, nás jen za lid venkovský a rolnický má, nám příslušné právo v ústavním životě upírá, a nás opět do stavu předešlého odpočinutí a národní nepatrnosti uložit zamýšlí. Z hlavních županů na Slovensku ani jeden není syn národa, ale nejvíc takoví, kteří pražádné důvěry u stránky, která slovenský národ představuje, nepožívají a někteří též z r. 1848 jako nepřátelé rovnoprávnosti a Slovanstva známi jsou. Jestli se na následky z r. 1848 měl závoj zapomenutí hodit, jak tomu největší maďarští vlastenci chtěli, tak se měli mužové rozličných národností domácích v čelo municipálního zřízení v stolicích postavit, aby národnosti viděli, že se s nimi upřímně smýšlí a že se stránka maďarská, která již dosud před světem a historií za následky připomenuté mnoho zodpovídati má, již na pokání dává a bez sobectví v duchu pravé lidskosti a svobody do koleje konstitučního života vehází. Na porady ostrihomské strany volebního způsobu držené, kde i židovstvo zastoupeno bylo, nebyl ani jeden Slovák povolán. Při reorganizaci uherského místodržitelství byl jeden jediný v něm jako srdce nacházející se Slovák, z příčin, které bychom rádi vědět chtěli, na prozatímní odpočinek dán. V stolicích slovenských při řízení starý stav uveden aristokracie jazyka a národnosti a s ní též pomalu i rodu v té míře, jako předtím vystoupila a naši národnost i z té nepatrné významnosti, kterou dosud měla, do obcí a vesnic vytlačuje a nám tam úkol národní činnosti vyznačuje. Do

škol vyšších po vytisknutí němčiny se maďarčina bez všeho uvážení a ohledu uvádí, jakýž osud i gymnasiálním školám, kde dosud i slovenským jazykem něčemu vyučováno, hrozí. Nechybí tedy jenom ještě terorismus z jedné strany a nečinnost z naší stránky a hned jsme tam, kde jsme byli r. 1848. Z těchto nemilých poměrů vlastně nebezpečnoství může nás jedině vlastní naše odhodlanost vysvobodit. Od nás všechno závisí, jestli v konstitučním životu co občané činný podíl mít máme. A zdaž na základě rovnoprávnosti nedopustíme, aby jedna stránka ve vlasti navzdor pěti milionům Slovanů uherských aristokracii národnosti jazyka maďarského a rodu zaváděla. Jen potřebí nám národního upovědomění, tak takové šafářství na Slovensku celkem přestane a stránka teď nadvládající se na jednotlivé hlasy na poušti volající promění. Teď obzvláště měly by se zřídit *politické národní noviny*, kde bychom o našich záležitostech rokovat, naše síly spojovat a ze všech stran k tomu pracovat mohli, aby se z rovnoprávnosti frašky a podvod neprovozovaly, aby výbory stoličné, nadžupaní a sněm nás jako národ v pováženosti měli a aby poměry mezinárodní se na základě rovnosti práva zákonně určily. K docílení lepšího národního působení byly by teď i *spolky a jednoty národní pro život a literaturu potřebny, jako též jeden všeobecný spolek pro celé Slovensko*. Rozepře strany spisovného jazyka měly by celkem se zanechat, takové hašteření nevede k dobrému, ale jen k strátě času a zeslabení národa. Jen při spojitosti všech sil může se naše národnost v rovnováze udržet proti odrodilé aristokracii a nadvládě živlů cizonárodních, coby nejen našemu národnímu právu prospělo, než tak by se i pobratření národů uherských, jež je základ budoucnosti Uherska, snáze docílilo, které jen tak je možné, jestli jeden každý národ životní silou ukáže a práci na dědičné roli na zvelebení vlasti společně účinkuje. Na tomto by se mělo teď na Slovensku pracovat, a síce opětně pravím na *zákládání novin politických a spolků národních*. Mužové na Slovensku na slovo vzatí, měly by k *uspořádání nejnnutnějších potřeb národních co nejdřív konference národní* zavést, — nebo s čekáním nic nevyčkáme a máme na to pozorovat, aby poslední věci nebyly horší, jako byly první.

73

Článok Jána Moravčíka „Úvahy o budúcom postavení slovenského národa v Uhrách“.

Uverejnili PbV, roč. I, č. 2. Budin 22. marca 1861.

Ján Moravčík, za bachovskej éry stoličný slúžny a neskoršie podžupan Šarišskej stolice, žiada právo zakladať spolky, uznať slovenčinu za krajinskú reč, podeliť stolice podľa národnostných pomerov, školy s používaním reči národností. Jednota Uhorska môže byť dostatočne poistená v korune sv. Štefana a stolice môžu sa stať základom politického života. Kládie nádej v slovenskú šľachtu.

Jednotu a spojitost krajiny uhorskej, majúc na zretelu, sme presvedčení, že sa z ohľadu na národ slovenský úloha táto, t. j. rovnoprávnost národností nasledovne previesť môže.

Jestli sa na budúcom sneme rovnoprávnost národností, t. j., že sú všetky, krajinu